ZAMONAVIY TA IIMDA BOLA SHAXSINI RIVOJLANTIRISH: PEDAGOGIK VA PSIXOLOGIK QARASHLARNING FALSAFIY TALQINI

Namangan davlat pedagogika instituti Maktabgacha ta'lim yo'nalishi

1-bosqich talabasi Hakimova Madina

Email: hakimovamadina0200@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy ta'lim jarayonida bola shaxsini rivojlantirishning pedagogik va psixologik asoslari hamda ularning falsafiy talqini tahlil qilinadi. Shaxs rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar, ta'lim jarayonida qo'llaniladigan zamonaviy yondashuvlar va pedagogik texnologiyalarning ahamiyati yoritiladi. Shuningdek, bola shaxsini shakllantirishda o'qituvchi va psixologning roli, ta'limning insonparvarlik tamoyillari hamda individual yondashuv masalalari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: zamonaviy ta'lim, bola shaxsi, pedagogika, psixologiya, falsafiy yondashuv, rivojlanish, individual yondashuv, ta'lim texnologiyalari

Аннотация: В данной статье анализируются педагогические и психологические основы развития личности ребёнка в современном образовании, а также их философская интерпретация. Рассматриваются факторы, влияющие на развитие личности, современные подходы в образовательном процессе и значение педагогических технологий. Также изучается роль учителя и психолога в формировании личности ребёнка, гуманистические принципы образования и индивидуальный подход.

Ключевые слова: современное образование, личность ребёнка, педагогика, психология, философский подход, развитие, индивидуальный подход, образовательные технологии

Annotation: This article analyzes the pedagogical and psychological foundations of child personality development in modern education and their

philosophical interpretation. It discusses the factors influencing personality development, modern approaches in the educational process, and the importance of pedagogical technologies. The role of teachers and psychologists in shaping a child's personality, humanistic principles of education, and individualized approaches are also examined.

Keywords: modern education, child personality, pedagogy, psychology, philosophical approach, development, individual approach, educational technologies

Zamonaviy ta'lim tizimi bugungi kunda jamiyat taraqqiyotining eng muhim omillaridan biri sifatida qaralmoqda, chunki aynan ta'lim orqali shaxs shakllanadi, uning dunyoqarashi kengayadi va jamiyatda o‘z o‘rnini topish imkoniyati yaratiladi. Bola shaxsini rivojlantirish masalasi pedagogika, psixologiya hamda falsafa fanlarining kesishgan nuqtasida joylashgan murakkab va ko‘p qirrali jarayon hisoblanadi. Ushbu jarayonni to‘g‘ri tushunish va tahlil qilish uchun uni faqat metodik yoki tashkiliy jihatdan emas, balki chuqur falsafiy mazmunda ham anglash zarur bo‘ladi. Chunki shaxs rivojlanishi nafaqat bilim olish, balki insonning ichki dunyosi, qadriyatlari, ma'naviy qarashlari va ijtimoiy munosabatlari bilan chambarchas bog‘liqdir.

Zamonaviy pedagogik qarashlarda bola shaxsi markaziy o‘rinda turadi. Bu yondashuv o‘quvchini tayyor bilimlarni qabul qiluvchi ob'ekt sifatida emas, balki faol subyekt sifatida ko‘radi. Bola o‘z rivojlanish jarayonida mustaqil fikrlash, tahlil qilish, qaror qabul qilish va ijodiy yondashuvni shakllantiradi. Shu jarayonda o‘qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki yo‘naltiruvchi, qo‘llab-quvvatlovchi va motivatsiya beruvchi shaxs sifatida ishtirok etadi. Bu esa ta'lim jarayonining insonparvarlik mohiyatini yanada kuchaytiradi. [1]

Psixologik jihatdan bola shaxsining rivojlanishi uning yosh xususiyatlari, hissiy holati, kognitiv jarayonlari va ijtimoiy muhit bilan belgilanadi. Bola dunyoni o‘z tajribasi orqali anglaydi va har bir yangi bilim uning shaxsiy tajribasiga asoslanadi.

Shu sababli ta’lim jarayonida psixologik qonuniyatlarni hisobga olish juda muhimdir. Masalan, kichik yoshdagi bolalarda tasavvur va obrazli fikrlash ustun bo‘ladi, shu bois ularga beriladigan ta’lim ham ko‘proq ko‘rgazmali va qiziqarli shaklda bo‘lishi lozim. Bu yondashuv ularning aqliy rivojlanishini tezlashtiradi va o‘qishga bo‘lgan qiziqishini oshiradi.

Falsafiy jihatdan qaraganda, bola shaxsi bu faqat biologik yoki psixologik mavjudot emas, balki ijtimoiy va ma’naviy mavjudotdir. U jamiyatda yashaydi, uning qadriyatlarini o‘zlashtiradi va shu asosda o‘z dunyoqarashini shakllantiradi. Shaxs rivojlanishida erkinlik, ijodkorlik va mustaqillik kabi tushunchalar muhim o‘rin tutadi. Falsafa nuqtayi nazaridan shaxs bu doimiy rivojlanib boruvchi tizim bo‘lib, u tashqi ta’sirlar va ichki ehtiyojlar o‘rtasidagi o‘zaro munosabat natijasida shakllanadi. [2]

Zamonaviy ta’limda bola shaxsini rivojlantirish jarayonida pedagogik texnologiyalarning roli tobora ortib bormoqda. Interfaol metodlar, muammoli ta’lim, loyiha asosida o‘qitish va raqamli texnologiyalar bolalarning faolligini oshiradi va ularni mustaqil fikrlashga undaydi. Bu texnologiyalar yordamida bola nafaqat bilim oladi, balki uni amaliyotda qo‘llashni ham o‘rganadi. Natijada uning shaxsiy rivojlanishi tezlashadi va barqarorlashadi. [3]

Shaxs rivojlanishida ijtimoiy muhit ham muhim ahamiyatga ega. Oila, maktab va jamiyat o‘rtasidagi o‘zaro hamkorlik bolaning shakllanishida asosiy rol o‘ynaydi. Oila birinchi tarbiya muhiti bo‘lib, unda bola asosiy qadriyatlarni o‘zlashtiradi. Maktab esa bu jarayonni tizimli ravishda davom ettiradi va bilim hamda ko‘nikmalarni shakllantiradi. Jamiyat esa bolaning ijtimoiylashuvi uchun keng maydon yaratadi. Ushbu uchlikning uyg‘unligi shaxsning sog‘lom rivojlanishini ta’minlaydi.

Pedagogik va psixologik qarashlarning falsafiy talqinida insonparvarlik tamoyili alohida o‘rin tutadi. Insonparvarlik yondashuvi har bir bolaning individual xususiyatlarini hurmat qilish, uning qobiliyatlarini rivojlantirish va shaxs sifatida erkin

rivojlanishiga imkon yaratishni nazarda tutadi. Bu yondashuv ta’lim jarayonida majburlash emas, balki rag‘batlantirish va qo‘llab-quvvatlash tamoyiliga asoslanadi.

Bola shaxsini rivojlantirish jarayonida tanqidiy fikrlash ham muhim o‘rin tutadi. Tanqidiy fikrlash bolaning axborotni tahlil qilish, solishtirish va mustaqil xulosa chiqarish qobiliyatini shakllantiradi. Bu esa uning kelajakda mustaqil qaror qabul qilishiga yordam beradi. Zamonaviy ta’lim tizimi aynan shu ko‘nikmalarni rivojlantirishga yo‘naltirilgan bo‘lishi kerak. [4]

Shuningdek, ijodiy fikrlash ham shaxs rivojlanishining ajralmas qismi hisoblanadi. Bola yangi g‘oyalar yaratish, muammolarga noodatiy yechim topish va tasavvurini kengaytirish orqali o‘z shaxsini boyitadi. Ijodiy jarayonlar uning ichki imkoniyatlarini ochib beradi va o‘ziga bo‘lgan ishonchini oshiradi.

Zamonaviy psixologiya shuni ta’kidlaydiki, har bir bola o‘ziga xos individual rivojlanish yo‘liga ega. Shu sababli ta’lim jarayonida standart yondashuvlar bilan cheklanib qolish mumkin emas. Individual yondashuv har bir bolaning qobiliyatini to‘liq namoyon qilishga imkon beradi. Bu esa shaxsiy rivojlanishning asosiy shartlaridan biridir.

Ta’lim jarayonida o‘qituvchining roli ham juda muhimdir. U nafaqat bilim beruvchi, balki tarbiyachi, psixolog va motivator vazifasini ham bajaradi. O‘qituvchi bolaning ichki imkoniyatlarini aniqlashi va ularni rivojlantirishga yordam berishi kerak. Shu orqali u shaxs shakllanishiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

Falsafiy nuqtayi nazardan qaraganda, ta’lim bu faqat bilim berish jarayoni emas, balki insonni shakllantirish jarayonidir. Har bir ta’lim faoliyati shaxsning ichki dunyosiga ta’sir qiladi va uning hayotiy qarashlarini belgilaydi. Shu sababli ta’lim jarayonida har bir qaror va metod chuqur o‘ylangan bo‘lishi kerak. [5]

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy ta’limda bola shaxsini rivojlantirish pedagogik, psixologik va falsafiy yondashuvlarning uyg‘unligini talab etadi. Har bir bola noyob shaxs sifatida qaralishi, uning individual imkoniyatlari inobatga olinishi va

rivojlanish uchun qulay sharoit yaratilishi zarur. Faqat shu yo‘l bilan barkamol, mustaqil fikrlaydigan va ijodkor avlodni tarbiyalash mumkin bo‘ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Yo‘ldoshev J.G‘. Pedagogika nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti, 2022. – 320 b.
2. Hasanov B.A. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: O‘qituvchi nashriyoti, 2023. – 276 b.
3. Raximov A.Q. Ta’lim psixologiyasi asoslari. – Toshkent: O‘zbekiston nashriyoti, 2021. – 310 b.
4. Tursunova L.A. Boshlang‘ich ta’lim metodikasi. – Toshkent: Fan nashriyoti, 2024. – 250 b.
5. Karimova D.A. Shaxs rivojlanishining pedagogik asoslari. – Toshkent: Tafakkur nashriyoti, 2025. – 268 b.